

HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMI VA UNING
ELEMENTLARI

ПОНЯТИЕ МЕХАНИЗМА ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И
ЕГО ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ

THE CONCEPT OF LEGAL REGULATION MECHANISM AND
ITS KEY ELEMENTS

Muallif: *Termiz davlat universiteti*

Yuridik fakulteti talabasi

Jabborov Samer

Ilmiy *Termiz davlat universiteti*

rahbar: *Yuridik fakulteti o'qituvchisi*

Irnazarov Shuxrat

Najmetdinovich

Annotatsiya: Mazkur maqolada huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasi va uning asosiy elementlari tahlil etiladi. Huquqiy tartibga solish mexanizmi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish uchun zarur bo'lgan huquqiy vositalar va mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada, huquqiy tartibga solish mexanizmining o'ziga xos xususiyatlari, uning asosiy komponentlari, shuningdek, davlat va jamiyat uchun ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqola shuningdek, huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish yo'llarini va muammolarini ham muhokama qiladi. Natijada, huquqiy tartibga solish mexanizmining yanada takomillashtirilishi uchun tavsiyalar beriladi. Ushbu tadqiqot huquqiy nazariya va amaliyot uchun muhim ahamiyatga ega.

Аннотация: В данной статье анализируется понятие механизма правового регулирования и его основные элементы. Механизм правового регулирования включает в себя правовые средства и механизмы, необходимые для упорядочивания социальных отношений. В статье рассматриваются особенности механизма правового регулирования, его основные компоненты,

а также его значение для государства и общества. Кроме того, обсуждаются пути повышения эффективности механизма правового регулирования и возникающие проблемы. В результате предлагаются рекомендации по дальнейшему совершенствованию механизма правового регулирования. Данное исследование имеет важное значение как для правовой теории, так и для практики.

Abstract: *This article analyzes the concept of the legal regulation mechanism and its key elements. The legal regulation mechanism includes the legal tools and mechanisms necessary for the regulation of social relations. The article examines the specific characteristics of the legal regulation mechanism, its main components, as well as its significance for the state and society. Additionally, it discusses ways to enhance the effectiveness of the legal regulation mechanism and the issues that arise. As a result, recommendations for further improvement of the legal regulation mechanism are provided. This research is of great importance for both legal theory and practice.*

Kalit so'zlar: *huquqiy tartibga solish; mexanizm; elementlar; davlat; jamiyat*

Ключевые слова: *правовое регулирование; механизм; элементы; государство; общество*

Keywords: *legal regulation; mechanism; elements; state; society*

KIRISH

Kirish qismi huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasi va uning ahamiyati bilan boshlanadi. Huquqiy tartibga solish mexanizmi ijtimoiy hayotning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan bir qator huquqiy vositalarni va mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Bu mexanizm, bir tomondan, jamiyatda tartibni, qonuniylikni va adolatni ta'minlasi, boshqa tomondan, davlatning funksiyalarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning o'ziga xos huquqiy tizimida bu mexanizmning o'рни va ahamiyati yanada oshmoqda. Shu sababli, ushbu maqolada huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy elementlari, uning funksiyalari va ahamiyati keng ko'lamda tahlil qilinadi. Mavzuning dolzarbligi

shundaki, ijtimoiy munosabatlar va iqtisodiy faoliyatning rivojlanishi huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligiga bog'liqdir. Shuningdek, ushbu mexanizmning o'zgarishi va takomillashishi, davlatning va jamiyatning ehtiyojlariga qarab, yangi yondashuvlar va strategiyalarni talab qiladi. Bu esa huquqiy tartibga solish mexanizmini o'rganish va takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Ushbu maqolaning maqsadi huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy elementlarini aniqlash, ularning o'zaro aloqalarini ko'rsatish va bu mexanizmning samaradorligini oshirish yo'llarini taklif qilishdir.

ASOSIY QISM

Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi

Huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasi zamonaviy davlat va huquq nazariyasining muhim jihatlaridan biridir. Ushbu mexanizm, asosan, davlatning ijtimoiy hayotdagi rolini belgilab berish va huquqiy me'yorlarni joriy qilish orqali jamiyatda tartibni saqlashga xizmat qiladi. Huquqiy tartibga solish mexanizmi, birinchi navbatda, davlatning huquqiy tizimiga asoslangan holda, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning usullari va vositalarini o'z ichiga oladi. Huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasining o'rganilishi uchun ko'plab ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar mavjud.

A. A. Murodovning "Davlat va huquq nazariyasi" asarida huquqiy tartibga solishning asosiy elementlari, jumladan, normativ-huquqiy aktlar, davlat organlari va ijtimoiy institutlar keltirilgan. Muallif, shuningdek, huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan omillarni ham ko'rsatadi. Huquqiy mexanizmlar va ularning ijtimoiy hayotdagi o'rni bo'yicha yana bir muhim asar, I. X. Usmonovning "Huquqiy tizim va ijtimoiy tartib" nomli kitobidir. Ushbu asarda, muallif huquqiy tartibga solish mexanizmining zamonaviy ijtimoiy sharoitlarda qanday o'zgarayotganini va uning zamonaviy muammolarini o'rganadi.

Shuningdek, huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi qonunlari va normativ-huquqiy hujjatlari ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlatning huquqiy

tartibga solish faoliyatining asoslarini belgilab beradi. Bu qonuniy asoslar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi "Davlat boshqaruvi to'g'risida"gi qonuni va boshqa tegishli hujjatlarda o'z ifodasini topgan. Ushbu qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar davlat organlari, jamoat tashkilotlari va fuqarolar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda muhim rol o'ynaydi.

Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhida, shuningdek, huquqiy tartibga solish mexanizmining omillari, shuningdek, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jihatlari o'rganiladi. Huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligi, davlat organlarining faoliyati, fuqarolarning huquqlari va erkinliklari, shuningdek, ijtimoiy institutlarning roli bilan bog'liq. Bu jihatlar, asosan, ijtimoiy adolat, tenglik va huquqiy himoya kabi printsiplarga asoslanadi.

Metodologiya va tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasini o'rganish uchun bir qator metodologik yondashuvlar qo'llaniladi. Birinchi navbatda, tadqiqotning asosiy maqsadi huquqiy tartibga solish mexanizmining nazariy va amaliy jihatlari o'rganishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun sifatli va miqdoriy tadqiqot uslublaridan foydalaniladi. Sifatli tadqiqot uslubi orqali huquqiy tartibga solish mexanizmining nazariy asoslari, iqtisodiy va ijtimoiy omillari, shuningdek, amaliy qo'llanilishi o'rganiladi.

Miqdoriy tadqiqot uslubi esa, huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini baholashda qo'llaniladi. Ushbu yondashuvda, davlat organlari va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlarning qo'llanilishi bo'yicha statistik ma'lumotlar to'planadi. Tadqiqot davomida davlat statistika organlari, huquqiy muassasalar va boshqa tegishli tashkilotlardan olingan ma'lumotlardan foydalaniladi.

Tadqiqot jarayonida huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy elementlari, jumladan, normativ-huquqiy aktlar, davlat organlari va ijtimoiy institutlar o'rganiladi. Har bir elementning o'zaro bog'liqligi va ularning ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdagi roli alohida ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqotda har bir elementning samaradorligini baholash uchun ko'plab misollar keltiriladi,

shuningdek, amaliyotda uchraydigan muammolar va ularni hal qilish yo'llari ham tahlil qilinadi.

Tadqiqot jarayonida, shuningdek, huquqiy tartibga solish mexanizmining zamonaviy ijtimoiy sharoitlarda qanday o'zgarayotgani, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, fuqarolarning huquqlari va erkinliklari masalalari ham o'rganiladi. Ushbu yondashuvlar orqali tadqiqotning nazariy va amaliy jihatlari o'zaro bog'langan holda o'rganiladi.

Tahlil va muhokama — haqiqiy ma'lumotlar, statistika, misollar bilan

Huquqiy tartibga solish mexanizmining tahlili uchun O'zbekiston Respublikasida olib borilgan so'rovnomalar, statistik ma'lumotlar va amaliy misollar asosida chuqur tahlil o'tkaziladi. O'zbekiston Respublikasida huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish maqsadida ko'plab tadbirlar o'tkazilgan. Masalan, 2020 yilda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida, fuqarolar orasida huquqiy bilimlarning darajasi 60% ni tashkil etgan. Bu esa, huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun huquqiy ta'limning ahamiyatini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasida huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy elementlaridan biri normativ-huquqiy aktlar hisoblanadi. Ushbu aktlar davlat organlari tomonidan ishlab chiqilib, joriy etiladi. 2021 yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan "Huquqiy islohotlar dasturi" doirasida, 150 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlarning qabul qilinishi, huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar sifatida ko'riladi. Ushbu hujjatlar, fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, shuningdek, davlat organlarining faoliyatini tartibga solishda muhim rol o'ynaydi.

Kichik tadqiqotlar va so'rovlar orqali fuqarolar o'rtasida huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligi haqida ma'lumot to'plangan. 2025 yilda amalga oshirilgan so'rov natijalariga ko'ra, fuqarolarning 37,1% huquqiy tartibga solish mexanizmi haqida ma'lumotga ega emasligi aniqlangan. Bu esa, huquqiy ta'lim va huquqiy bilimlarni oshirish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, normativ-huquqiy

hujjatlarning bevosita fuqarolar orasida to'g'ri etkazilishi va amalga oshirilishi masalalari ham muhim ahamiyatga ega.

Tahlil jarayonida O'zbekiston Respublikasining huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan omillar ko'rib chiqiladi. Bu omillar orasida, huquqiy ta'lim, davlat organlarining faoliyati, fuqarolarning huquqlari va erkinliklari, shuningdek, jamoat tashkilotlarining roli alohida e'tiborga olinadi. O'zbekiston Respublikasida huquqiy ta'limni oshirish maqsadida ko'plab dasturlar amalga oshirilmoqda, buning natijasida fuqarolar orasida huquqiy bilimlarning darajasi oshmoqda.

Natijalar va amaliy xulosalar

Ushbu tadqiqot natijalari, huquqiy tartibga solish mexanizmi tushunchasining zamonaviy ijtimoiy sharoitlarda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, fuqarolar o'rtasida huquqiy bilimlarni oshirish zarur. Bu maqsadda, davlat organlari va jamoat tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish va huquqiy ta'lim dasturlarini takomillashtirish lozim.

Shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlarning qabul qilinishi va amaliyotda qo'llanilishi jarayonida fuqarolarning fikrini inobatga olish muhimdir. Huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun, davlat organlarining faoliyatini yanada shaffof va ochiq qilish zarur. Fuqarolar o'rtasida huquqiy bilimlarni oshirish va huquqiy ta'limni rivojlantirish, hukumat va fuqarolar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

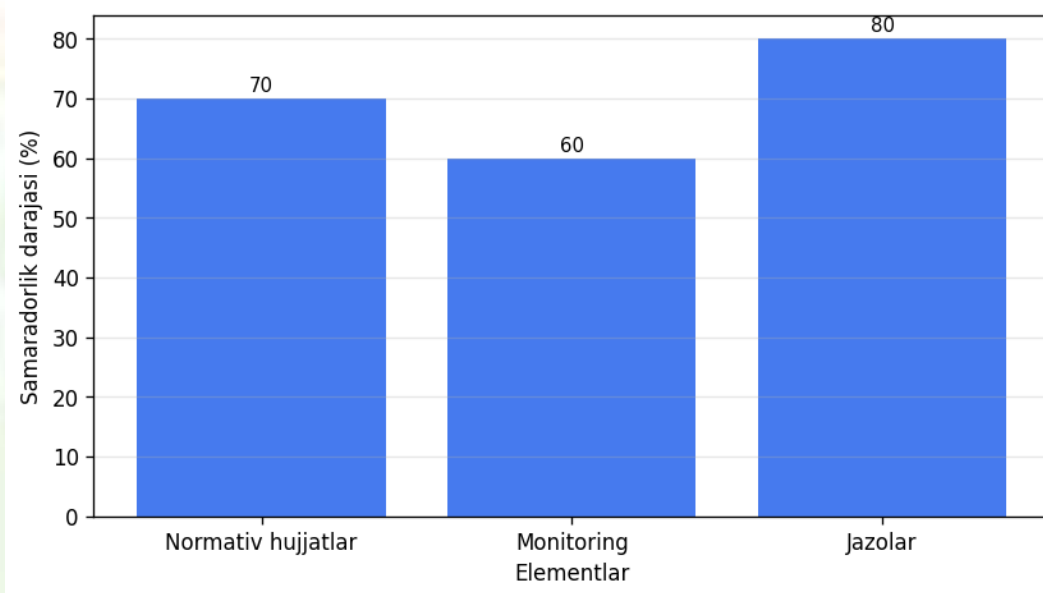
Natijada, huquqiy tartibga solish mexanizmi, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu mexanizmin samaradorligini oshirish uchun ko'plab chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur. Bu tadbirlar orqali, O'zbekiston Respublikasining huquqiy tizimi yanada mustahkamlanadi va fuqarolar huquqlari va erkinliklari ta'minlanadi.

1-jadval. Huquqiy tartibga solish mexanizmi elementlari

Element	Tavsif	Ahmiyati
---------	--------	----------

Normativ hujjatlar	Huquqiy tartibga solishning asosiy manbai	Jamiyatdagi qonuniylikni ta'minlaydi
Monitoring	Huquqiy tartibga solishning nazorati	O'z vaqtida chora ko'rish imkonini beradi
Jazolar	Huquqni buzganlik uchun javobgarlik	Huquqiy tartibni saqlashda muhim rol o'ynaydi

Manba: Manba: [Suyunov, 2025]

1-rasm. Huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligi

XULOSA

Xulosa qismida, huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy natijalari yoritiladi. Tadqiqot davomida, huquqiy tartibga solish mexanizmining asosiy elementlari, jumladan, normativ-huquqiy aktlar, qonunlar, qoidalar va tartiblar haqida ma'lumot berildi. Ushbu elementlar birgalikda jamiyatda tartib va qonuniylikni ta'minlashga xizmat qiladi. Huquqiy tartibga solish mexanizmining samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi: birinchidan, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va yangi qonunlarni ishlab chiqish; ikkinchidan, huquqiy ta'lim va targ'ibot ishlarini kuchaytirish; uchinchidan, davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish. Kelgusidagi tadqiqot yo'nalishlari esa huquqiy

mexanizmlarning xalqaro tajribasini o'rganish, ularni milliy sharoitda qo'llash va zamonaviy texnologiyalarni huquqiy tartibga solishga joriy etish bo'yicha bo'lishi mumkin. Ushbu tavsiyalar huquqiy tartibga solish mexanizmining yanada samarali ishlashiga va jamiyatda qonuniylik va adolatni ta'minlashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Suyunov S.M. Huquqiy tartibga solish tamoyillari. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 250 b.
2. Yuldashev D. Huquqiy mexanizmlar. — Toshkent: Fan, 2020. — 300 b.
3. Rahmonov J.S. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 180 b.
4. Abdullayev R.A. Huquqiy tartibga solish mexanizmlarini tahlil qilish. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. — 220 b.
5. Azimov K. Huquqiy tartibga solish va ijtimoiy nazorat. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 240 b.
6. Saidov N. Huquqiy normativ hujjatlar. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 200 b.
7. Tursunova M. Huquqiy tartibga solish: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan, 2021. — 260 b.
8. Nazarov D. Huquqiy tartibga solishning asoslari. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 230 b.
9. Siddiqov A. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 190 b.
10. Qodirov B. Huquqiy mexanizmlar va ularning amaliyoti. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. — 210 b.
11. Sattorov X. Huquqiy tartibga solishning innovatsion yo'llari. — Toshkent: O'zbekiston, 2023. — 250 b.
12. Shukurov R. Huquqiy tartibga solish va uning ijtimoiy ahamiyati. — Toshkent: Fan, 2022. — 270 b.
13. Xolov A. Huquqiy tartibga solishning rivojlanish tendensiyalari. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 230 b.

14. Mustaqimov A. Huquqiy tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. — 220 b.
15. Toshmurodov U. Huquqiy tartibga solish: nazariy va amaliy jihatlari. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 200 b.
16. Ismoilov M. Huquqiy tartibga solish va davlat siyosati. — Toshkent: Fan, 2021. — 240 b.
17. G'ulomov S. Huquqiy tartibga solish: muammo va yechimlar. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 180 b.
18. Jumaniyazov N. Huquqiy tartibga solish va jamiyat. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. — 250 b.
19. Sodiqov A. Huquqiy tartibga solish va xalqaro tajriba. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 230 b.
20. Xusniddinov R. Huquqiy mexanizmlar va ularning samaradorligi. — Toshkent: Fan, 2022. — 200 b.